

BOJAN BALKOVEC

NAŠE PRVE*

Dvajseto stoletje je v slovenski zgodovini prelomno zaradi več dogodkov. Med najpomembnejše dogodke minulega stoletja moramo uvrstiti razglasitev samostojne države leta 1991. Delo, ki je pripeljalo do razglasitve neodvisnosti, je opravila vlada, ki je bila izvoljena po prvih demokratičnih, večstrankarskih volitvah po letu 1945. Te volitve so bile aprila 1990. Vlada, ki so jo sestavili zmagovalci na omenjenih volitvah, je po nekaterih značilnostih in delu zagotovo prva. Vendar ne smemo spregledati dejstva, da z imenom prva slovenska vlada, povezujemo še dve vladi. Če upoštevamo kronološko zaporedje, naj najprej omenim Narodno vlado SHS (NVL) iz oktobra 1918 in nato še vlado v Ajdovščini iz maja leta 1945. Kadar govorimo o prvi slovenski vladi in ne omenjamo meril, potem velja, da je prva seveda tista iz oktobra 1918. Naše tri prve vlade so se med seboj zelo razlikovale. V nadaljevanju bom opozoril na nekatere značilnosti in razlike med njimi ter nekaj prostora namenil tudi kriterijem prvi(a) pri vsaki od vlad.

Ustanovitve vlad

Narodna vlada SHS je bila ustanovljena 31. oktobra 1918. Ta datum najdemo v različnih besedilih, kjer se opisuje dogajanje v Sloveniji konec oktobra 1918. O ustanovitvi Narodne vlade je tako pisal že Dragotin Lončar l. 1921.¹ Ko je leta 1928 izšel zbornik *Slovinci v desetletju 1918–1928*,² najdemo v njem med avtorji tudi nekaj posameznikov, ki so bili leta 1918 aktivni pri nastajanju NVL. Janko Brejc je prispeval razpravo *Od prevrata do ustave*. Kot eden od akterjev, je dobro poznal dogodke tistega časa. Brejc je zapisal, da so si za ustanovitev vlade v Ljubljani prizadevali nekateri v Zagrebu, vendar so v Ljubljani pohiteli in zadevo izpeljali samostojno.³ Brejc naj bi z Izidorjem Cankarjem odšel k enemu vodilnih liberalcev, sicer ljubljanskemu županu, pisatelju Ivanu Tavčarju. Predlagala sta mu ustanovitev NVL, sestavljene iz predstavnikov vseh slovenskih strank.⁴ V zvezi z ustanovitvi NVL se omenja tudi nadstrankarska konferenca klerikalcev in liberalcev v posvetovalnici katoliškega društva v Jugoslovanski tiskarni v Ljubljani. Sestanek je vodil Tavčar. Po ustanovitvi vlade so popoldan, 31. oktobra 1918, obvestilo o tem poslali Narodnemu višjemu. Tudi Silvo Kranjec je zapisal, da je NVL nastala na pobudo Izidorja Cankarja in Janka Brejca.⁵ Josip Mal je v

* Biografski podatki so povzeti po Slovenskem biografskem leksikonu, biografski zbirki na Inštitutu za biografiko in bibliografijo pri ZRS SAZU in Enciklopediji Slovenije.

1 Dragotin Lončar, *Politično življenje Slovencev* (predelana izdaja), Slovenska matica, Ljubljana 1921.

2 *Slovinci v desetletju 1918–1928*, Leonova družba, Ljubljana 1928.

3 Janko Brejc, *Od prevrata do ustave v Slovenci v desetletju 1918–1928*, Leonova družba, Ljubljana 1928, str. 163.

4 Prav tam, str. 161.

5 Silvo Kranjec, *Slovinci na poti v Jugoslavijo v Spominski zbornik Slovenija, Založba Jubilej*, Ljubljana 1939, str. 60.

Zgodovini slovenskega naroda, ki je izšla leta 1939, zapisal, da je NVL imenovalo predsedstvo Narodnega sveta.⁶

Metod Mikuž je v svoji zgodovini Slovencev med obema vojnama zapisal, da je NVL imenoval Narodni svet ob 5. uri popoldne, "na podlagi soglasnega sklepa vodstev obeh strank".⁷ V svojih delih, posvečenih slovenski zgodovini je nastanek NVL omenjal tudi Momčilo Zečević.⁸ Nastanek NVL v svojih spominih omenja tudi Vladimir Ravnihar.⁹

Ajdovska vlada je bila sestavljena iz štirinajstih članov. Nastala je ob koncu druge svetovne vojne, ko je izvršilno oblast prevzela od Predsedstva SNOS. O izvršnem organu partizanske oblasti so govorili že na I. kongresu SNOS. Podlaga za imenovanje vlade za slovensko ozemlje je tudi v sklepih AVNOJ-a o federativni ureditvi povojne Jugoslavije. O ustanavljanju vlad federalnih enot govori tudi Navodilo o osnovnih načelih za ustanavljanje vlad federalnih enot, ki ga je izdalo predsedstvo AVNOJ-a. Vlado federalne enote Slovenije so nameravali ustanoviti na obletnico ustanovitve OF, vendar vojaški položaj tega ni dopuščal. Vodstvo NOB se je iz Bele krajine premaknilo na Primorsko. Tako se je pojavila ideja, da bi imenovanje vlade razglasili v Trstu. Simbolni pomen takšnega dejanja bi bil za Primorsko in tudi z ostalo Slovenijo nadvse pomemben. Vendar so bile v Trstu že angloameriške enote in ustanavljanje vlade v Trstu bi lahko v takšnih okoliščinah razumeli povsem napačno. Hitro bi se lahko pojavile trditve, da je bila vlada ustanovljena pod patronatom zaveznikov, da torej ni neodvisna in samostojna.¹⁰ Vlada v Ajdovščini je bila imenovana v skladu z Zakonom o Narodni vladi. To je bil prvi zakon,¹¹ ki ga je izdalo Predsedstvo SNOS, ki je do tedaj izdajalo le odloke, ki so imeli zakonsko moč. Po omenjenem zakonu je vlado imenovalo Predsedstvo SNOS in vlada je bila za svoje delo odgovorna predsedstvu SNOS. Ministri so v okviru svojega resorja opravljali tiste naloge, ki niso bile v pristojnosti centralne vlade in njenih ministrstev.¹² Opozoriti moram še na dejstvo, da je bil ustroj političnega sistema, ki se je razvil ob koncu vojne takšen, da so bile vzpostavljene institucije parlamentarnega sistema, kjer sta najpomembnejša organa parlament in vlada, a hkrati je bil v ozadju še en sistem, tj. partijski sistem, ki je bil odločujoč in po svoji vlogi seveda pomembnejši.

Aprila 1990 so bile v Sloveniji prvič po letu 1945 parlamentarne volitve, na katerih so lahko volivci izbirali med kandidati različnih strank. Že v času priprav na prve večstrankarske volitve, je bilo dogovorjeno, da bo položaj predsednika Izvršnega sveta Republike Slovenije, v primeru zmage DEMOS-a, prevzel voditelj najmočnejše stranke v koaliciji DEMOS. Tako je ta položaj prevzel Alojz Peterle.

6 Josip Mal, *Zgodovina slovenskega naroda, Najnovejša doba, Mohorjeva družba, Celje 1939*, str. 1121.

7 Metod Mikuž, *Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji 1917–1941*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1965, str. 48.

8 Momčilo Zečević, *Slovenska ljudska stranka in jugoslovansko zedinjenje*, Založba Obzorja, Maribor 1977, str. 138.

9 Ravihiar Vladimir, *Mojega življenja pot*, Historia 2, Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete (ur. J. Cvirn, V. Melik, D. Nečak), Ljubljana 1997, str. 133 in ss.

10 Zdenko Čepič, *Ustanovitev prve slovenske narodne – vlade v Ajdovščini v Ajdovščina – prva slovenska vlada*, *Spomeniki delavskega in revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem*, 48. zvezek, Komunist, Ljubljana 1985, str. 7.

11 Prav tam, str. 10.

12 Prav tam, str. 10.

Sestave vlad

Slika 1: Narodna vlada SHS¹³

Sestava NVL ni odražala razmerja v politični moči strank, ki so jo sestavljale. Pravzaprav vlade ne bi bilo mogoče sestaviti z upoštevanjem razmerij moči med strankami. Zadnje volitve, ki so kazale razmerje moči, so bile še pred prvo svetovno vojno. NVL je bila tako sestavljena iz predstavnikov Slovenske ljudske stranke, Jugoslovanske demokratske stranke in Jugoslovanske socialdemokratske stranke. Razmerje med številom članov vlade iz vsake stranke pa je bilo rezultat medsebojnega dogovora. NVL je štela 13 članov, predsednika in 12 poverjenikov. Predsednik vlade je bil Josip plemeniti Pogačnik iz SLS. Iz SLS so bili še poverjeniki Janko Brejc za notranje zadeve, Karel Verstovšek za uk in bogočastje, prelat Andrej Kalan za kmetijstvo, Lovro Pogačnik (ni bil v sorodu s predsednikom vlade) za vojsko, Vladimir Remec za javna dela in Anton Breclj za zdravstvo. Liberalci so imeli pet poverjenikov. To so bili Vekoslav Kukovec za finance, Ivan Tavčar za prehrano, Karel Triller za trgovino in industrijo, Pavel Pestotnik za promet in Vladimir Ravnihar za pravosodje. Socialdemokrati so dobili poverjenišvo za socialo, ki ga je prevzel Anton Kristan. Posamezni poverjeniki so že pred imenovanjem za člane NVL opravljali nekatere politične funkcije. Tako med njimi najdemo bivše deželnozborske in državnozborske poslance in župane. Najvišji položaj je imel predsednik NVL Josip Pogačnik, ki je bil pred prvo svetovno vojno podpredsednik državnega zbora na Dunaju in predsednik vojnega odseka državnega zbora.

¹³ Slika objavljena v Ilustrirani Slovenec, letnik IV, 1928 tedenska priloga Slovenca (št. 248), 28. X. 1928 št. 44, str. 348–349. Ponatisnjeno v Sejnih zapisniki Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in Deželnih vlad za Slovenijo 1918–1921, I. del od 1. nov. 1918 do 26. feb. 1919, Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana 1998, priloga med stranema 12 in 13.

Predsednik Ajdovske vlade je bil Boris Kidrič in podpredsednik Marijan Breclj. Ministri so bili Zoran Polič za notranje zadeve, Jože Pokorn za pravosodje, Ferdo Kozak za prosveto, Aleš Bebler za finance, Franc Leskošek za industrijo in rudarstvo, dr. Lado Vavpetič za trgovino in oskrbo, Janez Hribar za poljedelstvo, Tone Fajfar za gozdarstvo, Vida Tomšič za socialno politiko, dr. Marjan Ahčin za narodno zdravje, dr. Miha Kambič za gradnje in Franc Snoj za lokalni promet.¹⁴ Edini med člani Ajdovske vlade, ki je imel javno funkcijo že pred imenovanjem za ministra v tej vladi, je bil Franc Snoj. Snoj je bil l. 1938 izvoljen za poslanca in bil tudi minister brez listnice v več vladah.

28.

Ukaz

o imenovanju Narodne vlade Slovenije

Predsedstvo Slovenskega narodno osvobodilnega sveta, potem ko je poverilo mandat za sestavo Narodne vlade Slovenije tovarišu Borisu Kidriču,

imen u je

sledečo Narodno vladó Slovenije:

za predsednika vlade: Borisa Kidriča,
za podpredsednika vlade: dr. Marijana Breclja,
za ministra za notranje zadeve: Zorana Poliča,
za ministra pravosodja: dr. Jožeta Pokorna,
za ministra prosvete: dr. Ferda Kozaka,
za ministra financ: dr. Aleša Beblerja,
za ministra industrije in rudarstva: Franca Leskoška,
za ministra trgovine in oskrbe: dr. Lada Vavpetiča,
za ministra poljedelstva: Janeza Hribarja,
za ministra gozdarstva: Toneta Fajfarja,
za ministra za socialno politiko: Vido Tomšičevo,
za ministra narodnega zdravja: dr. Marjana Ahčina,
za ministra za gradnje: dr. Miho Kambiča,
za ministra za lokalni promet: Franca Snoja.

Predsedniku vlade se nalaga, da izvrši ta ukaz.

Ajdovščina dne 5. maja 1945.

Za Predsedstvo SNOS-a:

Sekretar:
France Lubej s. r.

Predsednik:
Josip Vidmar s. r.

Slika 2: Ukaz o imenovanju Narodne vlade Slovenije objavljen v Uradnem listu

¹⁴ Ukaz o imenovanju Narodne vlade Slovenije v Uradni list SNOS in Narodne vlade Slovenije, št. 5, 2. junij 1945.

URADNIKLIST

REPUBLIKE SLOVENIJE

YU ISSN 0350-4964

Številka 20

Ljubljana, petek 25. maja 1990

Cena 15 dinarjev

Leto XLVII

1042.

Na podlagi amandmajev XCIV k ustavi Republike Slovenije ter 26. člena začasnega poslovnika Skupščine Republike Slovenije so zbori Skupščine Republike Slovenije na skupni seji dne 16. maja 1990

I

izvolili

za predsednika Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije Alojza Peterleta

za podpredsednika Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije za gospodarstvo dr. Jožeta Menčingerja

za podpredsednika Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije za družbene dejavnosti Matijo Mašiča

za podpredsednika Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije za varstvo okolja in regionalni razvoj dr. Lea Sešerka

za člane Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije:

dr. Marka Kranjca

Janeza Janša

Igorja Bavčarja

dr. Rajka Pirnata

Jožico Puhar

Igorja Umeke

Staneta Staniča

Lojzeta Janka

dr. Dimitrija Rupla

Miho Jazbinška

dr. Miho Tomšiča

Izidorja Rejca

Maksa Bastla

Inga Paša

Viktorja Brezarja

dr. Jožeta Osterca

Marijana Krajnc

Franca Godeša

dr. Katjo Boh

dr. Petra Vencija

dr. Andreja Capudra

dr. Petra Tanciga

dr. Janeza Dularja — zadolženega za vprašanja Slovencev po svetu in italijanske in madžarske narodnosti v Republiki Sloveniji

II

izmed članov Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije

imenovali

dr. Marka Kranjca za republiškega sekretarja za finance,

Janeza Janša za republiškega sekretarja za ljudsko obrambo,

Igorja Bavčarja za republiškega sekretarja za notranje zadeve,

dr. Rajka Pirnata za republiškega sekretarja za pravosodje in upravo,

Jožico Puhar za predsednico Republiškega komiteja za delo,

Igorja Umeke za predsednika Republiškega komiteja za družbeno planiranje,

Staneta Staniča za predsednika Republiškega komiteja za informiranje,

Lojzeta Janka za predsednika Republiškega komiteja za zakonodajo,

dr. Dimitrija Rupla za predsednika Republiškega komiteja za mednarodno sodelovanje,

Miho Jazbinška za predsednika Republiškega komiteja za varstvo okolja in urejanje prostora,

dr. Miho Tomšiča za predsednika Republiškega komiteja za energetiko,

Izidorja Rejca za predsednika Republiškega komiteja za industrijo in gradbeništvo,

Maksa Bastla za predsednika Republiškega komiteja za tržišče in splošne gospodarske zadeve,

Inga Paša za predsednika Republiškega komiteja za turizem in gostinstvo,

Viktorja Brezarja za predsednika Republiškega komiteja za drobno gospodarstvo,

dr. Jožeta Osterca za predsednika Republiškega komiteja za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano,

Marijana Krajnc za predsednika Republiškega komiteja za promet in zveze,

Franca Godeša za predsednika Republiškega komiteja za borbe in vojaške invalide,

dr. Katjo Boh za predsednico Republiškega komiteja za zdravstveno in socialno varstvo,

dr. Petra Vencija za predsednika Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo,

dr. Andreja Capudra za predsednika Republiškega komiteja za kulturo,

dr. Petra Tanciga za predsednika Republiškega komiteja za raziskovalno dejavnost in tehnologijo.

St. 020-05/89-2

Ljubljana, dne 16. maja 1990.

Predsednik
Skupščine Republike Slovenije
dr. France Bučar l.r.

1043.

Na podlagi 272. člena zakona o sistemu državne uprave in o Izvršnem svetu Skupščine SR Slovenije ter o republiških upravnih organih (Ur. l. SRS, št. 24/79, 12/82, 39/85, 37/87 in 18/88) in 16. člena zakona o udeležencih vojne (Ur. l. RS, št. 14/90) izdaja Republiški komitej za borbe in vojaške invalide

Slika 3: Ukaz o izvolitvi vlade Alojza Peterleta

Kako mladi so bili?

Vsi trije zbori skupščine Slovenije so na seji 16. maja 1990 izvolili nov izvršni svet, ki ga je vodil Alojz Peterle. Skupaj z njim ga je sestavljalo 27 članov. Tako je bil izvršni svet po številu članov številčnejši od NVL in Ajdovske vlade skupaj. Podpredsedniki IS

so bili dr. Jože Mencinger, Matija Malešič in dr. Leo Šešerko. Člani IS, ki so bili republiški sekretarji ali pa predsedniki republiških komitejev so bili: dr. Marko Kranjec, odgovoren za finance, Janez Janša za ljudsko obrambo, Igor Bavčar za notranje zadeve, dr. Rajko Pirnat za pravosodje in upravo, Jožica Puhar za delo, Igor Umek za družbeno planiranje, Stane Stanič za informiranje, Lojze Janko za zakonodajo, dr. Dimitrij Rupel za mednarodno sodelovanje, Miha Jazbinšek za varstvo okolja in urejanje prostora, dr. Miha Tomšič za energetiko, Izidor Rejc za industrijo in gradbeništvo, Maks Bastl za tržišče in splošne gospodarske zadeve, Ingo Paš za turizem in gostinstvo, Viktor Brezar za drobno gospodarstvo, dr. Jože Osterc za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Marjan Krajnc za promet in zveze, Franc Godeša za borce in vojaške invalide, dr. Katja Boh za zdravstveno in socialno varstvo, dr. Peter Vencelj za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo, dr. Andrej Capuder za kulturo in dr. Peter Tancig za raziskovalno dejavnost in tehnologijo. Član IS, zadolžen za vprašanja Slovencev po svetu in italijanske in madžarske narodnosti v Republiki Sloveniji je bil dr. Janez Dular.¹⁵ Ministri so bili člani strank DEMOS-a.¹⁶ Večina članov Peterletove vlade je bila javnosti znana po delovanju v različnih političnih organizacija, ki so nastale konec osemdesetih let. Večina med njimi ni pred tem zasedala političnih funkcij.

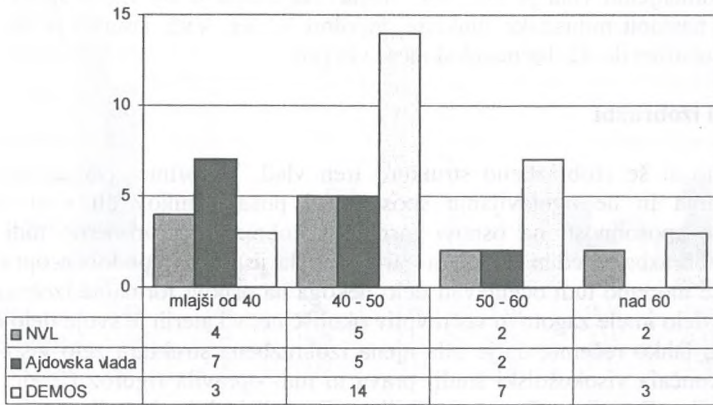
Mladost ali starost ministra ni v nobeni povezavi s sposobnostjo in uspešnostjo ministra. Možni so različni odgovori na vprašanje, zakaj je nekdo zelo mlad postal minister oz. zakaj je nekdo to postal v poznih letih. Tako v primeru mladosti, kot v primeru starosti, lahko med možnimi odgovori omenjamo "nagrajevanje" starejših kadrov za njihove dotedanje zasluge pri delu stranke oz. protežiranje nekaterih mladih kadrov, ki jih porivajo v ospredje njihovi botri. Kljub vsemu pa ne smemo spregledati možnosti, da je bil lahko nekdo izjemen strokovnjak, eden redkih, in je bil to razlog za postavitev na ministrski položaj.

Najstarejši član NVL je bil dr. Ivan Tavčar, ki je bil ob prevzemu dolžnosti star več kot 67 let. Drugi najstarejši je bil Andrej Kalan, ki je bil sedem let mlajši od Tavčarja in je nekaj dni po imenovanju praznoval šestdeseti rojstni dan. V skupini med petdesetim in šestdesetim letom starosti zopet najdemo dva člana vlade. Največji del članov NVL je bil starih od štirideset do petdeset let. Najmlajši člani NVL, ki še niso dopolnili štirideset let, so bili poverjeniki za promet dr. Pavel Pestotnik, narodno obrambo dr. Lovro Pogačnik, za javna dela inž. Vladiimir Remec in za socialne zadeve Anton Kristan. Najstarejši Ivan Tavčar je bil trideset let starejši od Antona Kristana.

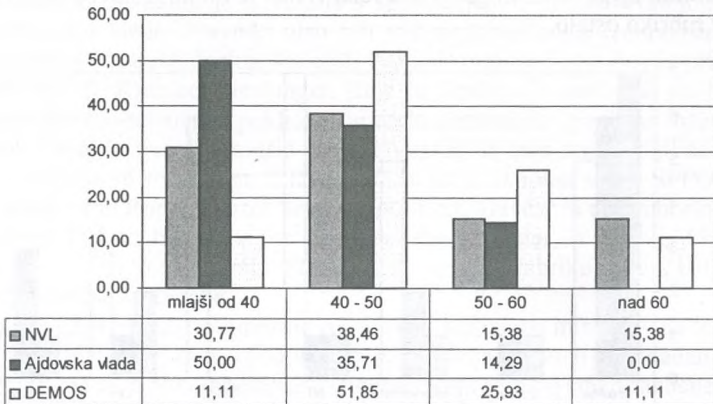
Ajdovska vlada se po svoji starostni strukturi razlikuje od ostalih dveh. V njej so prevladovali mlajši člani, saj je bila polovica starih manj kot 40 let. Med mlajšimi je bil tudi predsednik vlade Boris Kidrič, saj so bili od njega mlajši le še Zoran Polič, Tone Fajfar in Vida Tomšič. Mlajši od 40 let so bili še Marjan Brecelj, Janez Hribar in Aleš Bebler. Ministri Jože Pokorn, Marjan Ahčin, Franc Snoj, Lado Vavpetič in Franc Leskovšek so bili ob imenovanju za ministre stari med štirideset in petdeset let. Najstarejša člana vlade iz Ajdovščine sta bila minister za gradnje Miha Kambič in minister za prosveto Ferdo Kozak. Med najstarejšim Miho Kambičem in Vido Tomšič je bilo več kot petindvajset let razlike.

15 Ukaz o imenovanju vlade Alojza Peterleta. Uradni list Republike Slovenije, Leto XLII, št. 20, Ljubljana, 25. maj 1990, uredba št. 1042

16 DEMOS je bil ustanovljen kot predvolilna koalicija demokratične opozicije 4. 12. 1989. Članice so bile Slovenska demokratična zveza, Slovenski krščanski demokrati, Socialdemokratska stranka Slovenije in Slovenska kmečka zveza. Še pred aprilskimi volitvami 1990 so se pridružili še Zeleni Slovenije, Liberalna stranka in Sivi panterji.

Grafikon 1: Starostna struktura članov vlad

Grafikon 2: Starostna struktura članov vlad po deležih starostnih skupin

Izvršni svet, ki ga je po volitvah aprila 1990 sestavil Lojze Peterle, je bil po starostni strukturi podoben NVL. Tudi v Peterletovi ekipi je bil največji del članov star med štirideset in petdeset let. V tej skupini je bilo 14 članov vlade, kar je v odstotkih več kot polovica. Sedem članov vlade je bilo starih med petdeset in šestdeset let in po trije so bili starejši od šestdeset ali mlajši od štiridesetih let. Najstarejši član Peterletove ekipe je bil novinar Stane Stanič, ki je bil predsednik Republiškega komiteja za informiranje. Najmlajši je bil Janez Janša, ki je bil republiški sekretar za ljudsko obrambo. Janša je bil 32 let mlajši od Staniča. To je bila največja starostna razlika med najstarejšim in najmlajšim ministrom v vladah, ki jih obravnavam.

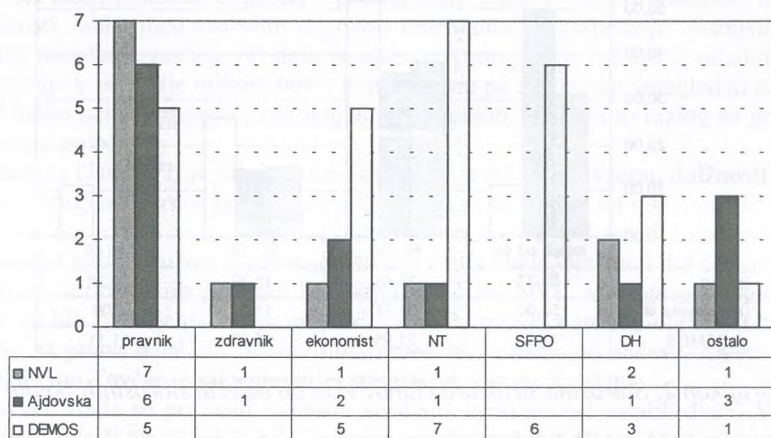
Na izračun povprečne starosti članov vlad pomembno vplivajo vsaj trije elementi. Ti so: starost ministrov, večji delež mlajših ali starejših ministrov in ne nepomembno je tudi število članov v vladi. Že Grafikona 1 in 2 nam dokazujeta, da je bila Ajdovska vlada mlajša, njena povprečna starost je bila nekaj več kot 40 let. Povprečna starost NVL in Peterletove vlade je bila okoli 8 let višja. Poverjeniki v NVL so bili povprečno stari nekaj nad 47 let in Peterletovi ministri so bili stari malo več kot 48 let. Najstarejši

med člani omenjenih vlad je bil Ivan Tavčar. Najmlajši je bil Janez Janša, ki je štiri mesece po nastopu ministrske funkcije dopolnil 32 let. Vidi Tomšič je ob prevzemu funkcije ministrice do 32. let manjkal mesec in pol.

O formalni izobrazbi

Poglejmo si še izobrazbeno strukturo treh vlad. Ta primerjava je namenjena le prikazu stanja in ne ugotavljanju sposobnosti posameznikov ali vlad kot celote. Ocenjevanje sposobnosti na osnovi formalne izobrazbe ni primerno tudi zato, ker formalna izobrazba ni edini pogoj in garancija, da je nekdo spodoben opravljati delo ministra. Ne moremo tudi ocenjevati delo nekoga na osnovi formalne izobrazbe, saj so na njegovo delo imele zagotovo večji vpliv okoliščine, v katerih je svoje delo opravljal.

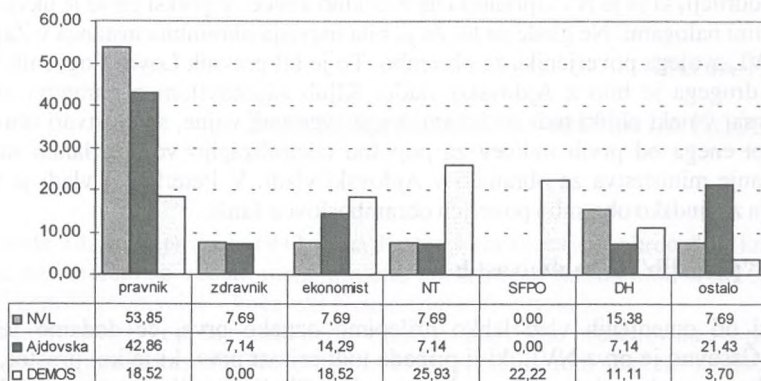
Za NVL lahko rečemo, da je bila njena izobrazbena struktura zelo visoka. Večina članov je končala visokošolski študij prava in tudi opravila rigoroz (Brejc, Kukovec, oba Pogačnika, Ravnikar, Tavčar in Triller). Breclj je bil zdravnik, med ekonomiste sem uvrstil Kristana, ki je obiskoval Visoko trgovsko šolo. V rubriki NT najdemo Remca, ki je končal študij strojništva na dunajski tehniki. Verstovšek je bil klasični filolog, Pestotnik zgodovinar in geograf. Prelat Kalan je bil bogoslovec in je v grafikonu razvrščen v rubriko ostalo.

Grafikon 3: Izobrazba ministrov¹⁷

Zanimiva in izstopajoča je izobrazbena struktura Ajdovske vlade. V njej najdemo člane, ki so imeli končani visokošolski študij in na drugi strani posameznike, ki so imeli poklicno šolo oz. osnovno šolo. Kot posamezna skupina je tudi v tej vladi največ pravnikov (Tomšičeva, Bebler, Breclj, Kambič, Polič in Vavpetič), vendar je skupno njihov delež že manjši kot v NVL. Delež je tudi manjši od polovice. Ahčin je bil zdravnik, Pokorn je bil ekonomist in pravnik, med naravoslovce in tehnike sem pogojno uvrstil predsednika vlade Kidriča, ki je študiral kemijo, vendar študija ni dokončal. Ferdo Kozak je bil slavist. Kovinostrugarja Leskoška, tipografa Fajfarja in Hribarja, ki je imel formalno končano le ljudsko šolo, sem uvrstil v skupino ostali.

17 NT – naravoslovne in tehnološke stroke, SFPO – sociolog, filozof, politolog, obramboslovec, – DH – ostale družboslovne in humanistične stroke.

Grafikon 4: Izobrazba ministrov po deležu poklicev

Razumljivo je, da je izobrazbeno najbolj pisana vlada, ki jo je sestavil Peterle. Pisana izobrazbena struktura je povezana s spremenjenimi izobraževalnimi sistemi in tudi s številčnostjo vlade. Pravniki niso bili več najštevilčnejša izobrazbena skupina. Peterlici pravnikov (Godeša, Janko, Malešič, Paš in Pirnat) se je po številu pridružilo pet ekonomistov (Bastl, Kranjec, Mencinger, Rejc in Umek). Še močnejši sta bili skupini sedmih naravoslovno-tehničnih poklicev (arhitekt Jazbinšek, gradbeni inženir Krajnc, elektrotehnik Tancig, strojnik Tomšič in fizik Vencelj in sem sem uvrstil še veterinarja Osterca in orodjarja in socialnega delavca Brezarja) in skupina šestih SFPO (sociologi Bohova, Puharjeva in Rupel, filozof Šešerko, politolog Bavčar in obramboslovec Janša). Trije v skupini DH so bili romanist Capuder, slavist Dular in Peterle, ki je študiral zgodovino, geografijo in ekonomijo. Staniča sem uvrstil v rubriko ostalo. Bil je novinar, vendar brez formalne izobrazbe.

Primerjanje zasedenosti posameznih resorjev in izobrazbe ministrov na teh mestih je omejena le na tiste resorje, ki se v podobni obliki pojavljajo v vseh treh vladah. Ob tem ne smemo prezreti, da so bile kompetence v istoimenskem resorju lahko različne. Poglejmo si nekaj podrobnosti. Predsedniki vlad so imeli v vseh treh vladah različno izobrazbo. S financami sta se v prvih dveh vladah ukvarjala pravnik, v Peterletovi pa je posle prevzel ekonomist, strokovnjak za finančna vprašanja. Tudi z notranjimi zadevami sta se v prvih dveh vladah ukvarjala pravnik, v zadnji od primerjanih je bil ta resor poverjen politologu. S pravosodjem so se v vseh treh primerih ukvarjali doktorji prava. Podobno je bilo tudi s prosveto oz. izobraževanjem, ki so ga v vseh treh vladal vodili ljudje, ki so delovali v šolstvu kot gimnazijski profesorji ali univerzitetni učitelji. Gospodarske resorje – brez kmetijstva – so imeli v svojih rokah tako pravniki in ekonomisti, kot tudi ljudje s poklicno izobrazbo npr. Leskošek v Ajdovski vladi. Zelo zanimivo je bilo dodeljevanje resorja za kmetijstvo in gozdarstvo. Z njim so se ukvarjali bogoslovec (Kalan), kmet (Hribar), tipograf (Fajfar) in veterinar (Osterc). S sorodno prehrano sta se ukvarjala tudi pravnik Tavčar in Vavpetič. Za zdravstvo sta bila v prvih vladah zadolžena zdravnik (Brecelj in Ahčin), v Peterletovi vladi, kjer je bilo zdravstvo združeno s socialno politiko, je ta resor vodila sociologinja Bohova. V prejšnjih dveh vladah je bila socialna politika poseben resor, ki sta ga vodila Kristan (z nekakšno ekonomsko izobrazbo), in pravnik Tomšičeva. V NVL je resor za socialne zadeve nekako samoumevno pripadel socialdemokratu in Kristan je kot socialdemokratski poverjenik prevzel ta resor, ne glede na izobrazbo. Nekaj besed namenimo še resorju za obrambo. Obramba in zunanja politika

sta bili področji, ki ju je NVL prenesla na Narodno vijeće. V praksi pa se je ukvarjala tudi s tovrstnimi nalogami. Ne glede na to, da je bila najvišja obrambna instanca v Zagrebu, je imela NVL svojega poverjenika za obrambo. To je bil pravnik Lovro Pogačnik.¹⁸ Nekaj povsem drugega je bilo z Ajdovsko vlado. Kljub zagotovilom o ohranitvi slovenske vojske, vsaj v neki obliki tudi po koncu druge svetovne vojne, so se stvari obrnile drugače. Kot enega od prvih indicov za popolno centralizacijo vojske, lahko razumemo neobstojanje ministrstva za obrambo v Ajdovski vladi. V Peterletovi vladi je bil resor sekretarja za ljudsko obrambo poverjen obramboslovcu Janši.

Nekaj o "prvostih" in zanimivostih

Vsaki od omenjenih vlad lahko prilepimo oznako prva, če dodamo še kakšno oznako. Časovno je prva NVL, ki ji pripada tudi primat prve, ki je kot prostor, ki ga je upravljala, navajala celotno slovensko ozemlje. Okoliščine ji niso omogočale, da bi celotno ozemlje tudi dejansko upravljala. Podobna "usoda" je povezana tudi z Ajdovsko vlado, ki ni mogla upravljati s celotnim ozemljem, zaradi nedokončane razmejitve na zahodu. Tako je med temi tremi vladami Peterletova tista, ki je resnično upravljala s celotnim slovenskim ozemljem.

Peterletova vlada je edina med omenjenimi, ki je nastala po običajnih demokratičnih postopkih, ko na volitvah zmagovalna skupina, z večino v parlamentu izvoli vlado. Ustanovitev NVL je bila rezultat dogovorov strank, Ajdovsko je imenovalo Predsedstvo SNOS-a.

Predsednik NVL Josip Pogačnik se je po koncu predsednikovanja bolj ali manj umaknil iz političnega življenja. Boris Kidrič je edini od predsednikov teh treh vlad, ki je na nek način napredoval, saj je z mesta predsednika vlade v Ljubljani odšel za zveznega ministra v Beograd. Tudi Alojz Peterle je bil kasneje le še minister in poslanec. Nekaj članov NVL je še nadaljevalo s političnim delom, po koncu mandata omenjene vlade. Nekaj jih je umrlo v letih po koncu delovanja NVL. Ob koncu svoje politične poti jo je morda še najslabše odnesel Pavel Pestotnik. Med vojno je nasprotoval OF in se po koncu vojne umaknil v tujino, kjer je tudi umrl. Povojna oblast ga je v odsotnosti obsodila na smrt in mu med drugim trajno odvzela politične in državljske pravice. Podobno je komunistična oblast preganjala tudi Franca Snoja, ministra v Ajdovski vladi. Na Nagodetovem procesu je bil obsojen na 7 let ječe. Za Peterletovo vlado lahko ugotovimo, da je največji del njenih članov kmalu po koncu delovanja te vlade končal z aktivnim političnim življenjem. Pomembnejšo politično kariero so nadaljevali le Peterle, Janša in Rupel.

Prva ženska v eni od "naših" vlad je bila Vida Tomšič, v Ajdovski vladi ministrica za socialno politiko. Vendar se število žensk tudi kasneje ni povečalo, saj sta bili v Peterletovi vladi le dve – Jožica Puhar in Katja Boh.

Na koncu naj omenim še sorodstvene povezave med vladami. Anton Brecelj in Marijan Brecelj, prvi poverjenik za zdravstvo v NVL, drugi podpredsednik Ajdovske vlade, sta bila oče in sin. Sin prve ministrice Vide Tomšič, je Miha Tomšič, ki je bil v Peterletovi vladi minister za energitiko.

Vsaka od teh vlad je bila po svoje prva. Ta "prvost" je bila rezultat okoliščin v katerih je delovala. Vrednotenje dela posamezne vlade je lahko le ocena dela, ki je bilo opravljeno v danih okoliščinah, in ga ne moremo ocenjevati z vatli iz drugih časov.

¹⁸ O razmerjih NVL in Narodnega vijeća glej npr. Bojan Balkovec, Prva slovenska vlada, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana 1992, o slovenski vojski glej npr. Janez J. Švajncar, Slovenska vojska 1918–1999, Prešernova družba, Ljubljana 1990.